DOMSTOLENS DOM (Femte Afdeling)

11. januar 2001 *

I sag C-464/98,

angående en anmodning, som Landesgericht für Zivilrechtssachen Wien (Østrig) i medfør af EF-traktatens artikel 177 (nu artikel 234 EF) har indgivet til Domstolen for i den for nævnte ret verserende sag,

Westdeutsche Landesbank Girozentrale

mod

Friedrich Stefan

procesdeltager:

Republikken Østrig,

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af EF-traktatens artikel 73 B (nu artikel 56 EF),

* Processprog: tysk.

har

DOMSTOLEN (Femte Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, A. La Pergola, og dommerne M. Wathelet (refererende dommer), D.A.O. Edward, P. Jann og L. Sevón,

generaladvokat: P. Léger

justitssekretær: assisterende justitssekretær H. von Holstein,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

— Westdeutsche Landesbank Girozentrale ved Rechtsanwalt T. Fabian

— Friedrich Stefan ved Rechtsanwalt M. Witt

— Republikken Østrig ved C. Gewolf, som befuldmægtiget

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved V.C. Kreuschitz og M. Patakia, som befuldmægtigede,

på grundlag af retsmøderapporten,

efter at der i retsmødet den 11. maj 2000 er afgivet mundtlige indlæg af Westdeutsche Landesbank Girozentrale ved T. Fabian, af Friedrich Stefan ved

Rechtsanwalt E. Lindinger, af Republikken Østrig ved C. Gewolf, og af Kommissionen ved V.C. Kreuschitz,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 13. juli 2000,

afsagt følgende

Dom

1 Ved kendelse af 28. oktober 1998, indgået til Domstolen den 18. december 1998, har Landesgericht für Zivilrechtssachen Wien i medfør af EF-traktatens artikel 177 (nu artikel 234 EF) forelagt to præjudicielle spørgsmål vedrørende fortolkningen af EF-traktatens artikel 73 B (nu artikel 56 EF).

2 Spørgsmålene er rejst i en sag mellem en tysk bank og notar Dr. Friedrich Stefan, som banken kritiserer for med urette at have tinglyst pant i fast ejendom i tyske DEM på et tidspunkt, hvor tinglysning af pant i fast ejendom ifølge østrigsk ret skulle foretages i national valuta.

Relevante retsregler

A — *Fællesskabsretten*

3 EØF-traktatens artikel 67-73, som foreskrev, at der skulle ske en gradvis liberalisering af kapitalbevægelserne, blev i henhold til EF-traktatens artikel 73 A (ophævet ved Amsterdam-traktaten) med virkning fra den 1. januar 1994 erstattet af EF-traktatens artikel 73 B-73 G (EF-traktatens artikel 73 C og 73 D er nu artikel 57 EF og 58 EF, EF-traktatens artikel 73 E blev ophævet ved Amsterdam-traktaten og EF-traktatens artikel 73 F og 73 G er nu artikel 59 EF og 60 EF). Det bestemmes i traktatens artikel 73 B:

»1. Inden for rammerne af bestemmelserne i dette kapitel er alle restriktioner for kapitalbevægelser mellem medlemsstaterne indbyrdes og mellem medlemsstaterne og tredjelande forbudt.

2. Inden for rammerne af bestemmelserne i dette kapitel er alle restriktioner for betalinger mellem medlemsstaterne indbyrdes og mellem medlemsstaterne og tredjelande forbudt.«

4 Traktatens artikel 73 D bestemmer:

»1. Bestemmelserne i artikel 73 B griber ikke ind i medlemsstaternes ret til:

a) [...]

b) at træffe de nødvendige foranstaltninger for at hindre overtrædelser af deres nationale ret og forskrifter, især på skatte- og afgiftsområdet og i forbindelse med tilsynet med finansielle institutioner, eller til af administrative eller statistiske hensyn at fastlægge procedurer for anmeldelse af kapitalbevægelser eller til at træffe foranstaltninger, der er begrundet i hensynet til den offentlige orden eller den offentlige sikkerhed.

2. [...]

3. De foranstaltninger og fremgangsmåder, der er nævnt i stk. 1 og 2, må ikke udgøre et middel til vilkårlig forskelsbehandling eller en skjult begrænsning af den frie bevægelighed for kapital og betalinger, som defineret i artikel 73 B.«

5 Begrebet »kapitalbevægelser« er ikke defineret i EF-traktaten. Da EF-traktatens artikel 73 B i det væsentlige gentager indholdet af artikel 1 i Rådets direktiv 88/361/EØF af 24. juni 1988 om gennemførelse af traktatens artikel 67 (EFT L 178, s. 5), bevarer den nomenklatur for de kapitalbevægelser, som er indeholdt i bilag I til direktivet, den vejledende værdi for definitionen af begrebet kapitalbevægelser, som den havde, før traktatens artikel 73 B ff. trådte i kraft, idet den i nomenklaturen indeholdte liste, som anført i indledningen, ikke er udtømmende (jf. dom af 16.3.1999, sag C-222/97, Trummer og Mayer, Sml. I, s. 1661, præmis 21).

6 Under hensyn til omstændighederne i hovedsagen findes det nødvendigt at gengive punkt VII og IX i bilaget:

»VII. Kreditter ydet i tilknytning til handels- eller tjenesteydelsesforretninger, hvori en valutaindlænding deltager ...

1) Kortfristede (under et år)

2) Mellemfristede (fra et til fem år)

3) Langfristede (fem år og derover)

A. Kreditter ydet af valutaudlændinge til valutaindlændinge

B. Kreditter ydet af valutaindlændinge til valutaudlændinge

[...]

IX. Kautioner, andre garantier og panterettigheder

A. Stillet af valutaudlændinge for valutaindlændinge

B. Stillet af valutaindlændinge for valutaudlændinge.«

B — *Nationale bestemmelser*

7 Det bestemmes i § 3, stk. 1, første punktum, i Verordnung über wertbeständige Rechte (anordning om værdifaste rettigheder, dRGBl. I s. 1521) af 16. november 1940, som ændret ved § 4 i Schillinggesetz (lov om indførelse af Schilling som møntfod, StGBl 1945, s. 231):

»Inden for Grundbuchgesetz [lov om tingbogen, herefter 'GBG']'s gyldighedsområde kan pant i fast ejendom efter denne anordnings ikrafttrædelse kun indrømmes i andre valutaer end Schilling, hvis det beløb, den faste ejendom skal hæfte for, bestemmes ud fra prisen på finguld.«

8 § 130, stk. 1, første punktum, i GBG har følgende ordlyd:

»Fremgår det af indførelsen, at dens indhold ikke kan tinglyses ifølge loven, slettes indførelsen ex officio af myndighederne som værende ugyldig.«

Tvisten i hovedsagen

9 Den 16. december 1991 ydede sagsøgeren i hovedsagen et lån på 20 millioner DEM til Grundstücks- und Bauprojektentwiklungs GmbH. Som sikkerhed for

lånet blev der på grundlag af en eksigibel notarialakt udarbejdet af sagsøgte i hovedsagen givet pant i DEM i to ejendomme beliggende i Østrig, som tilhørte debitor.

10 Den 7. juni 1995 blev debitors pantebo taget under konkursbehandling. Sagsøgeren i hovedsagen forsøgte at udøve sin panteret og anlagde sag med henblik på at få det pantsatte aktiv realiseret. Konkursboets kurator, som repræsenterede debitor, bestred over for Oberster Gerichtshof (Østrig) gyldigheden af den tinglyste panteret, idet han gjorde gældende, at det ikke var muligt at tinglyse pant i fast ejendom i udenlandsk valuta. Oberster Gerichtshof besluttede at udsætte sagen og at forelægge Domstolen et præjudicielt spørgsmål om rækkevidden af traktatens artikel 73 B (sag C-167/98, Westdeutsche Landesbank Girozentrale). Imidlertid trak retten sit spørgsmål tilbage ved afgørelse af 21. oktober 1998.

11 Sagsøgeren i hovedsagen tilsluttede sig endelig kurators vurdering og indvilgede — navnlig af hensyn til at begrænse tabet — i, at pantet blev slettet fra tingbogen.

12 Banken anlagde derefter sag ved Landesgericht für Zivilrechtssachen Wien med påstand om, at sagsøgte i hovedsagen skulle yde banken erstatning, idet den gjorde gældende, at han i strid med sine forpligtelser i forbindelse med udarbejdelsen af en kontrakt ikke have informeret banken om, at tinglysningen af panteretten ikke udgjorde en gyldig sikringsakt.

13 Sagsøgte i hovedsagen bestrider, at en panteret stiftet i DEM er ugyldig, og har blandt andet påberåbt sig traktatens artikel 73 B.

14 Landesgericht für Zivilrechtssachen Wien har anført, at Oberster Gerichtshof ved flere lejligheder — forinden Republikken Østrig tiltrådte Den Europæiske

Union — har udtalt, at § 3 i Verordnung über wertbeständige Rechte er til hinder for tinglysning af pant i fast ejendom i udenlandsk valuta. Indførelser i tingbogen, som foretages i strid med denne regel, er uafhjælpeligt ugyldige og har ingen retsvirkninger. I henhold til § 130 i GBG skal de slettes ex officio.

15 Den forelæggende ret har anført, at det efter østrigsk ret — medmindre andet udtrykkeligt følger af loven — ikke er muligt at berigtige ugyldige retsakter med tilbagevirkende kraft. I nærværende sag er det udelukkende forbuddet i traktatens artikel 73 B mod restriktioner for kapitalbevægelser og betalinger, der kunne være til hinder for anvendelsen af Verordnung über wertbeständige Rechte. I den forbindelse finder den forelæggende ret, at såfremt traktatens artikel 73 B forbyder hindringer for tinglysning af pant i fast ejendom i fremmed valuta, og såfremt den finder anvendelse på en panteret i fast ejendom, som er ugyldig i henhold til national ret, men samtidig er indført i tingbogen på tidspunktet for Republikkens Østrigs tiltrædelse af Den Europæiske Union, har sagsøgeren i hovedsagen inden konkursens indtræden opnået en gyldig panteret.

16 Landesgericht für Zivilrechtssachen Wien har på denne baggrund forelagt følgende præjudicielle spørgsmål for Domstolen:

»1) Udgør det en med EF-traktatens artikel 73 B forenelig restriktion for kapitalbevægelser og betalinger, at det ikke tillades at stifte en panteret i fast ejendom for en fordring, der faktisk skal betales i fremmed valuta (i den foreliggende sag DEM — Deutsche Mark)?

2) Finder EF-traktatens artikel 73 B anvendelse på pant i fast ejendom, som er stiftet i DEM før Østrigs tiltrædelse af Det Europæiske Fællesskab, og som dermed var behæftet med en uafhjælpelig mangel på det tidspunkt, det blev stiftet, således at pantet får gyldighed?

eller

Har fællesskabsrettens bestemmelser om frie kapitalbevægelser, navnlig EF-traktatens artikel 73 B, som følge af Østrigs ansøgning om tiltrædelse af 17. juli 1989 og udtalelsen af 31. juli 1991, haft til virkning, at det var tilladt at stifte pant i fast ejendom i fremmed valuta i Østrig den 16. december 1991?«

Første spørgsmål

17 Med det første spørgsmål ønsker den nationale ret nærmere bestemt oplyst, om traktatens artikel 73 B er til hinder for en lovgivning i en medlemsstat, hvorefter pant i fast ejendom, der skal tjene som sikkerhed for en fordring i en anden medlemsstats valuta, skal tinglyses i national valuta.

18 I Trummer og Mayer-dommen, præmis 34, fastslog Domstolen, at traktatens artikel 73 B er til hinder for nationale bestemmelser, hvorefter en panteret i fast ejendom, der skal tjene som sikkerhed for en fordring, som skal betales i en anden medlemsstats valuta, skal tinglyses i national valuta.

19 Da sagsøgeren i hovedsagen ikke har fremført noget forhold, som danner grundlag for at genoverveje denne retspraksis, skal det første spørgsmål besvares med, at traktatens artikel 73 B er til hinder for en lovgivning som den i

hovedsagen omhandlede, hvorefter indførelse i tingbogen af en panteret, som stilles som sikkerhed for en fordring, der skal betales i en anden medlemsstats valuta, skal tinglyses i den nationale valuta.

Andet spørgsmål

20 Med det andet spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om traktatens artikel 73 B fandt anvendelse i Østrig før denne stat tiltrådte Den Europæiske Union. Såfremt spørgsmålet bevares benægtende, ønsker den forelæggende ret oplyst, om traktatens artikel 73 B kan gøre en panteret i fast ejendom gyldig, når retten dels er tinglyst, inden Republikken Østrig tiltrådte Den Europæiske Union, dels er behæftet med en uafhjælpelig mangel ifølge den dagældende nationale lovgivning.

Spørgsmålet, om traktatens artikel 73 B kan finde anvendelse før Republikken Østrigs tiltrædelse af Den Europæiske Union

21 I overensstemmelse med traktatens artikel 73 A trådte dens artikel 73 B i kraft den 1. januar 1994 i de stater, der på daværende tidspunkt var medlemmer af Unionen. Republikken Østrig tiltrådte først Unionen fra den 1. januar 1995, og da der ikke i akten vedrørende vilkårene for Republikken Østrigs, Republikken Finlands og Kongeriget Sveriges tiltrædelse og tilpasningerne af de traktater, der danner grundlag for Den Europæiske Union (EFT 1994 C 241, s. 21, og EFT 1995 L 1, s. 1) findes nogen bestemmelser om, at andet skulle være gældende, fik traktatens artikel 73 B først virkning for denne stats vedkommende fra denne dato.

22 På grundlag af ovenstående skal denne del af det andet spørgsmål besvares med, at traktatens artikel 73 B skal fortolkes således, at bestemmelsen ikke fandt anvendelse i Østrig før Republikken Østrig tiltrådte Den Europæiske Union.

Spørgsmålet, om traktatens artikel 73 B kan finde anvendelse på tinglysning af en panteret i fast ejendom som den i hovedsagen omhandlede

23 Det fremgår af den forelæggende rets beskrivelse af de nationale retsregler, at den ugyldighed, som den i hovedsagen omhandlede tinglysning af en panteret i fast ejendom er behæftet med, er absolut og uafhjælpelig, at den gælder ex tunc, og at den efter sin art medfører, at tinglysningen er virkningsløs.

24 Fællesskabsrettens ikrafttrædelse i en medlemsstat kan imidlertid udelukkende gøre en sådan tinglysning af pant i fast ejendom gyldig, for så vidt som tinglysningen ifølge gældende national ret har en bestemt retlig værdi, så længe en domstol ikke har fastslået, at den er ugyldig.

25 På grundlag af ovenstående skal denne del af det andet spørgsmål besvares med, at traktatens artikel 73 B skal fortolkes således, at den ikke med virkning fra ikrafttrædelsen af EF-traktaten i Østrig kan gøre en tinglysning af en panteret i fast ejendom gyldig, når ugyldigheden i det pågældende nationale retssystem er absolut og uafhjælpelig og har virkning ex tunc og medfører, at tinglysningen er virkningsløs.

Sagens omkostninger

26 De udgifter, der er afholdt af Kommissionen, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke erstattes. Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN (Femte Afdeling)

vedrørende de spørgsmål, der er forelagt af Landesgericht für Zivilrechtssachen Wien ved kendelse af 28. oktober 1998, for ret:

1) **EF-traktatens artikel 73 B (nu artikel 56 EF) skal fortolkes således, at bestemmelsen er til hinder for en lovgivning som den i hovedsagen omhandlede, hvorefter indførelse i tingbogen af en panteret, som stilles som sikkerhed for en fordring, der skal betales i en anden medlemsstats valuta, skal tinglyses i den nationale valuta.**

2) **Traktatens artikel 73 B skal fortolkes således, at bestemmelsen ikke fandt anvendelse i Østrig, før Republikken Østrig tiltrådte Den Europæiske Union.**

3) **Traktatens artikel 73 B skal fortolkes således, at bestemmelsen ikke med virkning fra ikrafttrædelsen af EF-traktaten i Østrig kan gøre en tinglysning af en panteret i fast ejendom gyldig, når ugyldigheden i det pågældende nationale retssystem er absolut og uafhjælpelig og har virkning ex tunc og medfører, at tinglysningen er virkningsløs.**

La Pergola Wathelet Edward

Jann Sevón

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 11. januar 2001.

R. Grass A. La Pergola

Justitssekretær Formand for Femte Afdeling